

Türkiye'nin UEFA'ya Üyelik Süreci

Fatih Gürcan*

Giriş

Futbol, dünyada ve Türkiye'deki en popüler spordur. Hâlihazırda dünya üzerinde 250 milyon kayıtlı futbolcu bulunmaktadır ki bu rakam kuşkusuz dünyadaki tüm sporlar içerisinde futbolu ön plana çıkarmaktadır. Futbolla ilgilenen insan sayısı 21. yüzyılın başı itibarıyla 1.300 milyardır ki, bu rakamın artmış olması muhtemeldir. Yeryüzünde açık ara en popüler spor olan futbolu sadece bir spor branşı olarak tanımlamak günümüzde pek mümkün gözükmemektedir. Şehir kültüründen, semt sosyolojisine ve hatta günlük siyasete kadar sirayet eden bu oyun, sadece olimpiik bir spor branşı olarak tanımlanamayacak kadar ilgi çeken bir uğraşı özelliği taşımaktadır.

İngilizce tabirle ayak-topu anlamına gelen futbol, diğer Türkçe dâhil dünya dillerinde genellikle bu anlamı taşısa da farklı anlamları ihtiva etmekteydi. İtalyanca'da "Calcio" olarak adlandırılan futbol, burada tekme oyunu olarak adlandırılmaktadır, Endonezya dilinde futbol için kullanılan "Sepak Bola" ise kelime anlamı olarak topa vurmaktır. Yine Kore dilinde "Chuggu" topu tekmelemek anlamına gelmektedir.

Amerikan İngilizcesinde ise Futbola "Soccer" denilmektedir ki aslında bu tabir, Futbolun tarihsel orijini ortaya koymaktadır. Futbol, Orta Çağ'da Rugby ve dolayısıyla Rugby'nin de bir versiyonu olan Amerikan futboluyla aynı orijinden doğmuş bir spor dalıdır¹. 19. yüzyılda geleneksel İngiliz futbolunun yasaklanması beraber bu sporun içinden iki yeni branş doğmuştu. Bunlardan biri bugün eli ve ayağı beraber kullanmaya dayalı rugby diğeri ise sadece

* Doç. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE gurcanfatih@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0905-6487>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.175

1 Eric Partridge, *Origins A Short Etymological Dictionary Of Modern English*, s. 3113, New York 2006.

ayakla oynanan futboldur. Anglo-Sakson dünya, Rugby’i futboldan ayırmak için futbola asosiye, dernekli futbol anlamında Football Association demeye başlamış ve bu ifadenin bir kısaltması olarak, futbola Soccer denmeye başlanmıştır.

Futbolun beşiği olan Britanya’da 1863’de Football Association bir mason locasının bar ilk toplantısını gerçekleştirerek, İngiliz futbolunu kurumsal bir şemsiye altına sokmuştu². İngiliz futbolunun kökeninde de okullar bulunmaktaydı. Eton Koleji, Harrow, Chaterhouse, Westminster gibi okullar takım kurmuş ve bu lise takımları futbolun evrensel standartlarını oluşturmuşlardı³. 1860 ve 1870’li yıllarda İngiltere’nin demiryolu bakımından diğer Avrupa ülkelerinden çok daha geniş bir demiryolu ağına sahip olması, bu ülkede, futbolun kurumsallaşmasında ve ulusal kupa ve ulusal ligin tesisinde büyük rol oynamıştır⁴. Ulaşım imkânlarının el vermesi İngilizlerin deplasmanlı futbol turnuvalarına diğer Avrupa ülkelerinden çok daha önce dâhil olmalarına imkân sağlamıştı⁵. Demiryolu ve kısmen karayolu geliştikçe, Almanya, Fransa İtalya’da deplasmanlı futbol ligi yavaş yavaş oluşmuş ama demiryolu bakımından Batı Avrupalı diğer ülkelere göre sosyo-ekonomik açıdan geri durumda bulunan İspanya’da, ulusal turnuvalar geç oluşmuştur.

Futbolun ve demiryolunun Avrupa’da yayılması ile beraber, kıtada futbol yayılmıştı. 1885’te İsviçre Futbol Federasyonu (Schweizerischer Fussballverband/ Association Suisse de Football) 1889’da Danimarka Futbol Federasyonu (Dansk Boldspil-Union), 1889’da Hollanda Futbol Federasyonu (Koninklijke Nederlandse Voetbalbond) 1898’de İtalyan Futbol Federasyonu (Federazione Italiana Giuoco Calcio), 1904’te İsveç Futbol

2 “Football”, *London Daily News* 27 Ekim 1863, s. 3.

3 Tony Collins, *How Football Began*, s. 3-5, Oxford 2019.

4 David Laine, *Facts About Association*, s. 4, North Carolina 2012.

5 Demiryollarının İngiltere’de futbolun kalkınmasına iki yönlü katkısı olmuştur. Bunlardan birincisi ulaşım ağını artırması ve o zamana kadar neredeyse imkânsız olan deplasmana gidip gelmeyi mümkün kılmasıydı. Özellikle denizle bağlantısı olmayan iç şehirlere ulaşım bakımından demiryolunun varlığı hayati önem arz etmekteydi. Demiryollarının ikinci futbol katkısı toplanma merkezlerini değiştirmesiydi. O döneme kadar Britanyalılar büyük ölçüde publarda bir araya gelirken, demiryolu istasyonları hem bir sosyalleşme alanı haline gelmiş hem de Demiryolu çalışanları ve tren fabrikası çalışanları bir araya gelerek kendi takımlarını kurmaya başlamışlardı. Britanya futbolunun kuruluş safhasında işçi takımlarının külüpleşmesi önemli rol oynamıştır. Bu takımlar arasında bugün İngiliz futbolunun en önemli ekiplerinden Manchester United, West Ham United (Doğu Londra), Sheffield United gibi külüpler bulunmaktadır. Tony Mason, *Association Football and English Society, 1863–1915*, s.20–23, New York 2023.

Federasyonu (Svenska Fotbollförbundet) kurulmuştu. O dönem Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir parçası olan Çek Cumhuriyeti'nde ise, futbol teşkilatı, Bohemya Bölgesi Futbol Federasyonu adıyla 1901'de kurulmuştu. Yine 1901'de Macar Futbol Federasyonu Magyar Labdarúgó Szövetség, 1904'te Avusturya Futbol Federasyonu (Österreichischer Fußball-Bund) kurulmuştu.

Ancak bu ülkelerdeki futbol seviyesi hâlâ futbolun beşiği olarak kabul edilen İngiltere'den çok geriydi. Enternasyonal seviyedeki müsabakalarda İngiltere hatta İskoçya Avrupa'ya üstünlük sağlamaktaydı. Britanyalılar, bu sporu kendi milli sporları olarak telakki ettiklerinden ve Kıta Avrupası'nda yer alan ülkelerin hiçbir zaman Britanya'nın futbol seviyesini yakalayamayacaklarını düşündüklerinden, Kıta Avrupası'ndaki ülkelerle, aynı federasyon çatısı altında birleşmek istemiyorlardı. Bu hem bir tür üstten bakış hem de Britanyalıların milli bir sporunu başka milletlerle paylaşmamaya dayalı bir tür kıskançlıktı. Ancak Fransa, Belçika, Danimarka İsveç ve İsviçre futbol federasyonlarının temsilcileri 21 Mayıs 1904'te Paris'te bir araya gelerek Federation Internationale de Football Association ismiyle, FIFA'yı kurdular. Bu küresel hedefli organizasyonun kurucu babaları Hollandalı Hirschmann ve Fransız Maurice Robert Guerindi⁶.

FIFA'nın kuruluşundan sonra bu yeni organizasyonda bulunmayı bulunmamaya tercih eden Britanyalılar, FIFA'ya dört temsilci yolladılar ve Belçikalı Baron Edouard de Laveleye'nin yardımlarıyla teşkilata üye oldular. 1906'da ise İngiliz futbol adamı Daniel Burley Woolfall, FIFA'nın yeni başkanı oldu. Onun başkan olması futbol kurallarının evrenselleşmesinde, İngiliz standartlarının temel alınması hususunda çok etkili oldu. Yaklaşık 12 yıl FIFA'nın başında görev alan Daniel Burley Woolfall bu süreçte 1. Dünya Savaşının getirdiği zorluklarla uğraşmak zorunda kaldı. Ancak Woolfall, futbolun Avrupa dışına açılmasına da katkı bulundu ve Arjantin, Güney Afrika ve Şili bu dönemde FIFA üyesi oldu.

Türkiye'de Futbolun Kökenleri ve Doğuşu

Dünyada bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de de ilk futbol kulüpleri teşkil edilmeye başlanmıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nda, futbolla ilk uğraşanlar Levantenler ve Osmanlı vatandaşı olan Gayrimüslimlerdi. Selanik, İzmir ve payitaht İstanbul futbol faaliyetlerinin ilk gözlemlendiği şehirlerdi. Esasen, Levantenler ve Gayrimüslimler futbolla haşır-neşir olmadan önce farklı spor

6 Nedim Türk, *Spor Ansiklopedisi Tercüman Futbol*, II, s.530-534, İstanbul 1981.

dalları ile ilgilenmişlerdi. Bu spor dalları arasında çoğunluğu Britanya'dan neşet eden Tenis, Kriket, Golf, Polo, Eskrim gibi “Beyaz Kıyafet” sporlarıydı. Britanya'da soyluların ve üst sosyal segmentin ilgilendiği bu sporlar, oyun karakteri gereği temassız sporlardı ve asaleti temsil eden beyaz kıyafetle oynanabiliyorlardı. Başta İngilizler olmak üzere, İstanbul'a gelen yabancı diplomatlar, elçiliklere bağlı askerler, denizciler ve büyük burjuvazi mensupları kendi ülkelerinde sahip oldukları spor geleneklerini Osmanlı topraklarında da devam ettirmişler ve özellikle İstanbul'da bu tip sporlarla uğraşan bir sosyal sınıf oluşmuştu.

Yapısı gereği mücadeleye dayanan, temaslı hatta rugby gibi çok sert bir oyunla aynı köklerden neşet eden futbol ise, 19. yüzyılın sonunda daha çok alt rütbeli askerler ve okul talebelerince tercih edilmekteydi. Bu okullar arasında Robert Kolej, Göztepe Amerikan Koleji, Saint Benoit Lisesi ve Saint Joseph Lisesi bu okullar arasındaydı. Britanya konsolosluğunun hizmetinde bulunan HMS Imogene, HMS Melita, HMS Nymphy, HMS Salamander, HMS Barham, HMS Weymouth ve HMS Zealandia gemileri futbol başta olmak üzere pek çok sporun Türk topraklarına gelmesinde büyük katkı sağlamıştı⁷.

Türklerin futbolla tanışması ise Black Stocking denilen “Siyah Çoraplılar” kulübünün teşekkülü ile gerçekleşmiştir. Hariciye Nezaretinde görevli bir memur olan Reşat Danyal'ın teşekkül ettiği bu kulüp, Kadıköy Papaz Çayırında sadece tek maç yaptıktan, sonra dağılmıştı. Takımın oynadığı muhit nedeniyle Fenerbahçe Spor Kulübü ile özdeşleştirilse de bu takımın Fenerbahçe ile bir bağı bulunmamaktadır hatta Şevki Ege, Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Cevdet Bey, Mekteb-i Sultânî talebesiydiler. Takımın önemli oyuncusu Fuat Hüsnü Kayacan ise, bu takımdan sonra önce Galatasaray'da oynamış sonra Fenerbahçe'ye geçmiştir⁸.

Türkler içinde ilk aktif ve kalıcı futbol takımı Galatasaray'dı. Mekteb-i Sultânî talebelerinden Ali Sami'nin (Yen) önderliğinde kurulmuştu. Refik Cevdet Kalpakçıoğlu, Asım Tevfik Bekir Bircan, Abidin Daver, Reşad Şirvanî, Emin Bülent Serdaroğlu gibi Mekteb-i Sultânî talebeleriyle takımın kuruluşunu gerçekleştirmişti⁹. Ali Sami Yen'in babası Şemsettin Sami'nin 1904'te

7 Mehmet Yüce, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi İlk Dönem Kulüpleri*, 1, s. 127-178, İstanbul 2021.

8 Melih Şabanoğlu, *Kuruluş: Mekteb-i Sultânî'den Galatasaray Spor Kulübü'ne Türkiye'de Futbolun Erken Çağı (1904-1907)*, s. 46-50, İstanbul 2018.

9 Neslihan Albayrak, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 41-42, İstanbul 2010.

vefatından sonra kurulması okulun müdürü ve tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in Ali Sami Yen'e destek vermesi ile doğrudan alakalıdır¹⁰. Galatasaray, tamamı yabancı takımlardan müteşekkil olan İstanbul Ligne 1906'da dâhil olmuş ve Kadıköy Elpis, Moda, Struglers ve Imogene'den oluşan beş takımlı ligi Galatasaray dördüncü sırada bitirmişti¹¹.

Galatasaray'ın tarihsel rakibi Fenerbahçe ise, Ziya Songülen, Ayetullah Bey, Necip Okaner, Galip Kulaksızoğlu, önderliğinde kurulmuştu. Bobby lakaplı Fuat Hüsnü Kayacan ve Hamit Hüsnü Kayacan da kulübün kuruluşunda yer almışlardı. Fenerbahçe 1909-1910'da sezonunda İstanbul Ligne dâhil olmuş, sarı lacivertli kulüp 1911-1912 sezonunda ise ilk şampiyonluğunu elde etmişti¹².

Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü adıyla teşekkül eden Beşiktaş'ın gerçek kuruluş tarihi 1909'dur. Kulübün 1903'e dayanmasının nedeni Beşiktaş Serencebey Mahallesi'nde gerçekleşen jimnastik faaliyetleriydi. Kurucu kadro arasında Ahmed Fetgeri, Mehmed Ali Fetgeri, Mehmed Şamil gibi isimler bulunmaktaydı. Beşiktaş, kurumsal anlamda 1909'da Fuat Balkan ve Mazhar Kazancı'nın önderliğinde kurulmuştu. Beşiktaş 1911'de tescil olunmuştu. Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe'ye göre İstanbul Ligne geç dâhil olmuş ve 1924'te İstanbul Ligne dâhil olmuştu. Kulübün 1925'te yayımlanan Nizamname-i Esasi-i Dâhilisinde kuruluş tarihi olarak M.1909- H.1325 ibaresi yer almaktaydı¹³.

Beşiktaş'ın uzun süre, Galatasaray ve Fenerbahçe'nin, Altınordu, İdman Kulübü Süleymaniye ve Anadolu Hisarı İdman Yurdu'nun dâhil olduğu İstanbul Cuma Birliğine dâhil olamaması, Beşiktaş'ın ligde yer almayan diğer Türk takımlarına öncülük yapmasına ve Türk futbolunda teşkilatlanmaya gidilmesine neden olmuştu. Beşiktaş başkanı Ahmed Şerafeddin Bey liderliğinde oluşturulan bu ligde Türk Gücü, Hilal, Kumkapı, Üsküdar, Darüşşafaka, Haliç Feneri, Beylerbeyi, Vefa ve Altın Örs yer almaktaydı¹⁴. Mecburiyetten gerçekleşen bu birlik Türkiye Futbol Federasyonu'nun

10 Babasız kalan Ali Sami Yen'in futbolla uğraşmasına rağmen hakkında disiplin işlemi gerçekleştirmeyen Abdurrahman Şeref Bey, BOA, MF.MKT. 809/26.

11 Mehmet Şenol-Mehmet Ali Gökaçtı, *Yüzyılın Öyküsü Galatasaray Spor Kulübü*, s. 24-25, İstanbul 2008.

12 Altan Tanrıku, *Fenerbahçe Tarihi 1907-2018*, s. 15-16, İstanbul 2018.

13 Mehmet Durupınar, *Beşiktaş Tarihi İlkleriyle Unutulmayanlarıyla Yüzüncü Yılında*, s. 17-18, İstanbul 2002.

14 Mehmet Yüce, *age.*, 369.

tarihsel çekirdeğini oluşturan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı için zemin hazırlamıştı. Zira sistemde oluşan boşluklar, Cuma Birliği ile Türk İdman Birliği arasında ikili bir yapı oluşması sistemin işlenebilirliğinin düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktaydı. Bu sorunun üzerinden kalkabilmek için Galatasaray ve Fenerbahçe'nin dâhil olduğu Cuma Birliğine bağlı kulüpler ile Beşiktaş'ın önderliğini yaptığı Türk İdman Birliğine bağlı kulüpler bir araya gelme ihtiyacı duymuşlardı. Bunun neticesinde, Papazın Çayırı olarak bilinen taraflar Kadıköy Union Clup'ta bir araya geldiler ve bütün Türk futbolunu aynı çatı altında birleştirecek olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakını kurmaya muvaffak oldular¹⁵. Böylece bugünkü Türkiye Futbol Federasyonu'nun temelleri atılmış oluyordu. Cemiyetin başkanlığını Ali Sami (Yen) Bey üstlenmiş, ikinci başkanlıkları ise Burhaneddin (Felek) ve Ali Seyfi beyler üstlenmişti.

Cumhuriyetle beraber Türkiye İdman Cemiyeti varlığını devam ettirse de temelde bu kuruluş İstanbul merkezli hareket etmekteydi. 1923-1950 arasındaki süreçte mahalli liglerin ülke genelinde birbirleriyle bağlantısı ve entegrasyonu düşük düzeydeydi ve Anadolu'da ayrı bir futbol yapısı bulunmaktaydı. Ankara'da Talimgâh, Turan Gücü, İdman Yurdu, Sanatkarangücü, Ankara Sultanisi, Gençlerbirliği Darülmua'llimin Sanayi Gücü, İmalat-ı Harbiye, Altınordu, Ankaragücü, Harp Okulu gibi takımlar ligin temel unsurlarıydı. İzmir'de Karşıyaka SK, Altay SK, İzmir İdman Yurdu, İzmirspor Kulübü, Altınordu SK, Göztepe SK, Üçok SK, Doğanspor SK, Adana'da Adana Türk Ocağı, Mersin İdman Yurdu, Torosspor, Trabzon'da İdman Ocağı, Trabzon Lisesi, Muallim Mektebi, Ticaret Lisesi, Necmiati, Karagücü, İdmangücü kendi şehir liglerinin önde gelen takımlarıydı¹⁶.

Kuşkusuz Türkiye genelinde deplasmanlı ulusal bir ligin tesis etmesi Batı Avrupa'ya geç gerçekleşmiştir. İstanbul liginde futbol gelişim gösterirken, Milli Küme ve Türkiye Futbol Şampiyonası gibi organizasyonların zayıf ve ikinci planda kalmasında ve haftalık deplasmanlı ulusal ligin ancak 1950'lerin sonunda tesis edilmesinde, dönemin ulaşım zorluklarının etkisi büyüktü. İstanbul ve İzmir gibi iki büyük ve gelişmiş şehir arasında bile demiryolu bağlantısı ancak Eskişehir-Afyon-Kütahya üzerinden gerçekleştiği ve saatlerce sürdüğü için her hafta deplasmanlı olarak oynanacak bir ligin

15 Cemiyetin kuruluş amacı şu şekilde izah edilmişti: Türkiye'de idmancılığın terakki ve tealisî için teşekkül eden bilumum idman cemiyetleri bu vesile ile aralarında bir ittihad-ı umumiye vucûda getirmek maksadıyla bir teşekkül ettiği anlaşılmaktadır. 4 Rebiülahir 1340/5 Aralık 1921 BOA, DH. H.Ş. 4/4

16 Erdoğan Arıpınar, *Türk Futbol Tarihi 1904-1991*, I, s. 58-78, İstanbul 1992.

tesisi, Cumhuriyetin ilk yıllardaki alt yapı olanaklarıyla mümkün değildi. Türkiye'de demiryolu ağının yaygınlaşması için yapılan çok önemli çabalar olsa da henüz deplasmanlı ulusal lig tesis edilebilecek kadar yaygın bir demiryolu ağı henüz mevcut değildi.

Türk Futbolu ve FIFA

Cumhuriyetin kurulmasından kısa bir süre önce, dönemin Galatasaray Başkanı Yusuf Ziya Öniş, Türkiye Futbol Federasyonu'nu İstanbul Şehzadebaşı'nda bulunan Letafet Apartmanı'nda¹⁷ yapılan toplantıdan sonra kurmuş ve bilahare kendisi de Türkiye Futbol Federasyonu'nun başkanlığına getirilmişti. TFF, 21 Mayıs 1923'te FIFA'nın 23 nolu üyesi olmuştu. Bu sırada FIFA'nın başında Fransız futbol adamı Jules Rimet bulunmaktaydı. Her ne kadar Jules Rimet, futbolu dünya geneline açmak istese de Avrupa'da Britanyalıların futboldaki hegemonyası devam ediyordu. Savaştan çıkan Türkiye'nin üyeliği fazla ses getirmemişti. Bu dönem FIFA'nın asıl odaklandığı konu, İrlanda meselesiydi zira futbolun kurucu unsuru olan Britanya Adalarında yaşanan bu sarsıntı, bir kez daha FIFA'yı zora sokmuştu¹⁸. Bununla beraber Türkiye'nin başvurusu FIFA nezdinde dünya spor kamuoyunda olumlu tepki bulmuştu¹⁹. Türkiye ile beraber FIFA'ya başvuran diğer ülkeler Mısır, Çekoslovakya (tam bağımsız bir devlet olarak) ve Litvanya'ydı. Cenevre'de yapılan kongrede henüz Dünya Kupası organizasyonu teşekkül etmediğinden dünya futbolunun zirvesi olarak kabul edilen Olimpiyat Oyunlarındaki futbol müsabakaları ile FIFA arasında nasıl bir bağ teşekkül edileceği de karara bağlanmıştı²⁰. Kararda, İngiltere'nin futboldaki egemenliği bir kez daha göze çarpmaktaydı. Bizzat İtalya ve Belçika'nın talebiyle, İngiliz Futbol Federasyonu olan FA'nın benimsediği kurallarının turnuvada esas alınması karar alınmıştı.

Türkiye 1928 Olimpiyat Oyunları'na futbol alanında dâhil olmuş ve Amsterdam'da gerçekleşen oyunlarda, Türk Millî takımı da yer almıştı. Nitekim oyunlara katılabilmek için, dönemin Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı başkanı olan Ali Sami Yen, Başvekil İsmet Paşa'ya yönelik bir izin yazısı kaleme almıştı²¹. Amsterdam'daki oyunlara katılan A Millî Takım,

17 İstanbul'un en popüler binalarından bir olan bu apartman askeri birliklere ve kulüplere tahsis edilmişti. BOA, Y.MTV. 313/152, BOA, ML.EEM. 1281/24.

18 "Football Association Monday's Council Meeting", *The Sportsman*, 24 Ağustos 1923, s. 2.

19 "International Football", *Lancashire Evening Post*, 22 Mayıs 1923, s. 4.

20 "Egypt and Turkey Admitted to Federation", *Aberdeen Press and Journal*, 23 Mayıs 1923, s. 8.

21 BCA, 30-10-0-0 / Muamelat Genel Müdürlüğü, 144/34/13.

Mısır'a karşı 7-1'lik bir mağlubiyet elde ederek turnuvaya ilk turda veda etmek zorunda kalmıştı.

1930'da Dünya Kupası turnuvasının tesis edilmesinin fikir babaları FIFA başkanı Jules Rimet ve başkan yardımcısı İsviçreli Henri Delaunay'dır. Bu iki isim ayrıca bir Avrupa Futbol Şampiyonası planlasalar da onların bu hayali ancak 1960'da gerçekleşmişti. Jules Rimet'in isteği ile ilk turnuvanın Uruguay'da gerçekleşmesi planlanmıştı. Bu turnuvaya Türkiye dâhil FIFA'ya üye tüm ülkeler davet edilmiş ancak Avrupa kıtasından katılım Fransa, Belçika, Yugoslavya ve Romanya ile sınırlı kalmıştı²².

FIFA, 1934 İtalya'daki Dünya Kupasına gidilirken, federasyona üye 32 ülkenin tamamını turnuvaya davet etmiş²³ ve İtalya'da gerçekleşecek turnuvaya 16 takımın katılacağını ve turnuva katılım için ön eleme gerçekleşeceğini ilan etmişti. FIFA'nın oluşturduğu eleme gruplarında Türkiye, Mısır ve İngiliz Mandası Filistin (Bölgedeki Yahudi yerleşimcilerden müteşekkil) ile beraber Asya- Afrika grubunda yer almaktaydı. 12. Grupta yer alan Türkiye ön elemelere katılmamış ve her iki maçta da İngiliz Mandası Filistin'i, farklı mağlup eden Mısır dünya kupasına katılma fırsatı bulmuştu²⁴. Home Nations olarak adlandırılan İngiltere ve İskoçya ise kendilerine FIFA tarafından doğrudan turnuvaya katılma hakkı tanınmasına rağmen, 1928'de ayrıldıkları FIFA'yı bir kez daha protesto ederek, turnuvaya katılmamışlardı. İngilizler Dünya Kupası'nı sözde Dünya Kupası, turnuvanın galibi olan İtalya'yı ise sözde dünya şampiyonu olarak nitelendirmekteydiler²⁵.

FIFA'nın 1954 öncesi yapılanmasına bakıldığı zaman, herhangi alt bir kıtasal federasyon ve eleme organizasyonu bulunmadığı için, Dünya Kupası'na katılmak için gerekli tasniflendirmenin, ulaşım kolaylık esaslı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde bir trans-kontinental ülke olan Türkiye'nin Asya-Afrika zonunda yer alması aslında dönemin siyasi ve coğrafi şartlarının doğal bir sonucudur.

22 Clemente Anegolo Lisi, *A History of the World Cup 1930-2006*, s. 7-14, Plymouth 2007.

23 "World Cup International", *Ireland's Saturday Night Gazetesi*, 10 Şubat 1934, s.7.

24 http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/mcwc/fifaworldcuppreliminaryhistory_byyear__13876.pdf

25 Fulham takımının teknik direktörü James Hogan, Daily Mirror gazetesine verdiği bir mülakatta, "Futbolumuzu Dünya'ya Karşı Koruma Planı isimli bir beyanatta bulunmuş ve turnuva adılane şekilde gerçekleşmediği sürece bu turnuvayı "Sözde Futbol Şampiyonası" olarak nitelendireceklerini belirtmişti. James Hogan yine de İngiltere futbol federasyonu FA'nın FIFA'ya yeniden üye olmasını savunmaktaydı. 24 Ekim 1934 tarihli *Daily Mirror*, s. 31.

Türkiye 1938 Dünya Kupası'nın elemelerine dahi adını yazdırmamış ve Fransa'da gerçekleşen bu organizasyona son derece uzak kalmıştır. Bu dönem Türkiye'nin genel spor politikası enternasyonal dünyadan uzak kalmaya yönelikti. Ülkenin savaş riski altında ekonomik sıkıntılarla uğraştığı ve ulusal organizasyonların dahi zorlukla yapıldığı bu süreçte, ülkenin milli takımının yurt dışında maç yapması o dönem maliye için çok büyük meblağlara gerçekleştirmektedir. Ayrıca olimpiyat kafelelerinde bile tahsis edilen harcırahın nasıl bölüşüleceği hakkında şikâyetler gerçekleşmekte ve konudan mesul olan Maarif Vekâleti tahsisatın nasıl değerlendirileceği hakkında sürekli olarak Maliye Nezareti ile yazışmak mecburiyetinde kalmaktaydı²⁶.

İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri nedeniyle 1942 ve 1946 senelerinde Dünya Kupası organizasyonu gerçekleşmedi. 1950'ye gelindiğinde ise gerek Türkiye'de gerekse dünyadaki siyasi ve sportif konjonktür çok farklı bir tarza bürünmüştü. Türkiye 2. Dünya Savaşı'na katılmadığı için ülke içindeki sportif organizasyonlar devam etmiş ve yerel bir transfer piyasası vücuda gelmişti. Bu kararname ile amatörlük ilkesi esasına göre müsabaka gelirlerinin nasıl taksim edileceği karara bağlanmıştı²⁷.

1950 Dünya Kupası'nın elemeleri hibrit bir şekilde gerçekleşmişti. Avrupa ve Yakındoğu birleştirilmiş ve Türkiye bu turnuvada Suriye ve Avusturya ile aynı gruba düşmüş, Türkiye önce Suriye'yi 7-0 mağlup ettikten sonra, Avusturya eşleşmiş ancak Avusturya'nın da çekilmesiyle Türkiye Brezilya'da yapılacak olan Dünya Kupası'na katılma hakkı elde etmişti. Fakat Türkiye de gerekli maliyetleri karşılamamanın zorluğu nedeniyle turnuvadan çekilmişti. Türkiye'de bu dönemde en önemli gelişmeler ise dışarıda değil, içeride yaşanmaktaydı. Beden Terbiyesi Sicil Genel Müdürü Saim Seymencer'in başkanlığında oluşturulan bir komisyonun çabası neticesinde Futbol Profesyonel Talimatnamesi hazırlanmıştı. 61 maddelik talimatname 10 Eylül 1951'de kabul olunarak 24 Eylül 1951'de yürürlüğe girmişti²⁸.

26 1928 Amsterdam Olimpiyatları sırasında eskrimciler ile İdman Cemiyetleri arasında büyük bir ihtilaf yaşanmış olay Maarif Nezareti ve Maliye 30-10-0-0 / Muamelat Genel Müdürlüğü, 144/36/10.

27 4938 sayılı 15 Teşrinievvel tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 16699 nolu Bakanlar Kurulu kararıyla ayrıca resmi müsabakaları ayrıca Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne ve bölgelerce tertip olmak üzere tasnif ediyordu. Umum Müdürlüğün bütçelerinin doğrudan doğruya bütçeye katılacağını bölgesel turnuvaların gelirlerinin ise masraflar çıktıktan sonra kulüplere dağıtılacağını karara bağlıyordu.

28 Erdoğan Arıpınar, *age.*, I, s.85-93, İstanbul 1992.

Talimatnameye ilk intibak eden şehir, futbol transfer piyasasının en canlı olduğu İstanbul idi. İstanbul Ligi 1952'den itibaren profesyonel bir lig olacaktı. Amatörlükten profesyonelliğe geçişte yaşanacak sorunların önüne geçilebilmek için iki yıllık bir geçiş süreci talimatnamede tanımlanmıştı. Profesyonelliğe geçiş esasen hem Türk futbolundaki gelişimin doğal bir sonucu ama aynı zamanda siyasi iradenin takdirinin neticesiydi. Türkiye'de iktidar değişimi olmuş ve sosyo-ekonomik mevzulara daha liberal bir iktisadi bakış açısıyla yaklaşan, Demokrat Parti iktidar olmuştu. DP iktidarı spor alanında da profesyonelleşmeyi doğal ve doğru görmekteydi.

Türkiye Üzerinden UEFA-FIFA Çekişmesi

Siyasi iktidarın ekonomik tercihleri ne olursa olsun, futbolda profesyonelleşme meselesi sadece Türkiye'nin iç sosyo-iktisadi meseleleriyle izah edilebilecek bir mevzu değildi. 1945'ten itibaren Türkiye o zamana kadar dostane ilişkilere sahip olduğu Sovyetler Birliği ile karşı karşıya gelmişti. Stalin'in Ankara'dan toprak talep etmesi üzerine, Türkiye Batı Bloğuna yakınlaşmıştı. O zamana kadar prensip gereği futbolun parasallaşmasına karşı çıkan ve Sovyetler Birliği'nin sportif perspektifine yakın bir çizgiyi benimseyen Türkiye, Batı Bloğuna yakınlaşarak iktisaden daha liberal bir spor perspektifine yönelmişti. Bu perspektife yönelen Türkiye diplomatik alanda da yalnız kalmamak için Avrupa entegrasyonuna da dâhil olmayı planlamaktaydı.

Bu esnada Avrupa'da kendi siyasal evinin çatısını örtme peşindeydi. Churchill'in Zürih'te yaptığı ve birleşik Avrupa rüyasını aktardığı konuşmasından sonra 1948'de yine Churchill'in başkanlığında Lahey'de toplanan Avrupa Kongresinden sonra 10 Batı Avrupa ülkesi bir araya gelmesi ile Londra Antlaşması imzalanarak, Avrupa Konseyi (Council of Europe) oluşturulmuştu²⁹. Türkiye Avrupa Konseyi'nin resmen kurucu üyesi olmamakla beraber, Ağustos 1949'da Yunanistan ile beraber bu uluslararası kuruluşun ilk toplantılarına katılmıştı³⁰. Türkiye, Marshall yardımlarından yararlanarak Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütüne (OEEC)³¹ kuruluş sürecinde dâhil olmuş ve 1952'de ise Sovyetler'den gelen egemenliğine yönelik tehdidi bertaraf edebilmek amacıyla, NATO'ya dâhil olmuştu³².

29 Florence Benoit-Rohmer- Heinrich Klebes, *Avrupa Konseyi Hukuku, Pan-Avrupa Hukuk Alanına Doğru*, s. 11-14, Ankara 2005.

30 Aline Royer, *Avrupa Konseyi Milan'ın Prensipleri*, s. 5, Ankara 2009.

31 Desmond Dinan *Avrupa Birliği Tarihi*, s. 46-50, İstanbul 2008.

32 NATO Office And Information Press, *NATO El Kitabı*, s. 29, Brüksel 2001.

UEFA'nın kuruluş süreci bu Avrupa bütünleşmesinin doğal bir sonucuydu ve 1954 Dünya Kupası oynandığı sırada İtalyan, Fransız ve Belçikalı delegelerin ortak çabasıyla UEFA, Avrupa futbolunu bir araya getirmek için kurulmuştu. Hem o sırada turnuvanın gerçekleştiği hem de tarafsız ülke statüsüne haiz olan İsviçre'nin bu yeni organizasyona ev sahipliği yapması öngörülmekteydi. UEFA'nın bu konferansına 25 Avrupa ülkesi dâhil olmuştu. FIFA kendisine bağlı olmak kaydıyla, böyle bir organizasyonun kurulmasına sıcak bakmaktaydı³³. FIFA bu amaçla kendi denetimde olmak kaydıyla, yeniden yapılanma için alt organizasyon komiteleri kurmuştu. Oluşturulan bu komiteler kıtasal federasyonların nasıl yapılanacaklarını belirleyecekti.

UEFA'nın ilk kıtasal futbol örgütü olarak ön plana çıkmasının dört temel nedeni bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi Avrupa'da futbol diğer kıtalara göre çok daha gelişmiş bir safhadaydı ve profesyonelleşmeye geçilmişti. İkinci husus, Avrupa genelinde milli takımlar ve kulüpler bazında kıtasal turnuvalar düzenleyebilecek mekanizmalara ihtiyaç duyulmasıydı. Üçüncü olarak Avrupa'da televizyon yeni çıkmış ve kıtasal organizasyonları takip edebilecek yeni bir izleyici ve tüketici kitlesi oluşmuştu³⁴. Nitekim bu amaçla EBU-Eurovision sisteminin temelleri oluşturulmuş ve Dünya Kupası maçları için gazetelerde reklamlar düzenlenir olmuştu³⁵. Dördüncü olarak, futbolcular konusunda yaşanan problemlerdi. Avrupa'nın ortasından demir perde geçtiği için, özellikle Batı Avrupa ülkelerinde oynayan Doğu Bloğu sporcularının özlük düzenlemelerinin ve transferlerinin nasıl yapılacağını belirleyen bir teşkilata ihtiyaç duyulmaktaydı.

Türkiye bu süreçte 1954'te FIFA tarafından Asya kıtasına dâhil edilmek istenmiş ve İspanya ile eleme maçlarından önce Asya kıtasından turnuvaya dâhil olmuştu. Bu durum dönemin TFF Başkanı Hasan Polat tarafından kabul edilmemiş ve Türkiye 1955'te yapılan 2. UEFA Kongresine katılmak istemişti. Dönemin UEFA başkanı Danimarkalı Ebbe Schwartz Türkiye'nin üyeliğine olumlu baktığı için Türkiye'nin Viyana'da yapılan bu kongreye katılmasına onay vermişti³⁶. Aynı zamanda FIFA'da görevli olan Henri Delaunay Türkiye'nin katılımına olumlu bakarken, FIFA başkanı Rodolphe Seeldrayers ise Türkiye'nin UEFA'ya katılmasını istemiyordu.

33 Philippe Vonnard, *Creating a United Europe of Football*, s.49-60, Lozan 2020.

34 Desmond Dinan *Avrupa Birliği Tarihi*, s. İstanbul 2008.

35 "Look to Bush For World Soccer", *Derby Evening Telegraph*, 17 Haziran 1954, s. 10.

36 <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/news/0275-151c4b0fbd9eb4290f8ef917-1000--vienna-1955-uefa-s-first-general-assembly/>.

Rodolphe Seeldrayers'in Türkiye'nin UEFA'ya katılmasını istememesinin temel nedeni, Türkiye'yi Asyalı bir ülke tanımlaması ama bundan da öte Türkiye'nin UEFA zonunda yer alması halinde, kurulması planlanan Asya Futbol Konfederasyonu'nun (AFC) çok zayıf kalacak olmasıydı. Türkiye, o dönem Avrupa için orta düzey bir futbol ülkesiyken, Asya için çok kuvvetli ve lokomotif olabilecek düzeyde bir ülkeydi. Rodolphe Seeldrayers, Türkiye olmaksızın Asya futbolunun kalkınmasını zor görmekteydi.

Rodolphe Seeldrayers'in bu fikrine rağmen 1955'teki kongrede Türkiye'ye asosiy (ortak) üyelik statüsü verilmiş ve bu sayede Türkiye UEFA organizasyonlarına katılma şansı bulmuştu. Türkiye adına Şampiyon Kulüpler Kupasına 1956'da Galatasaray katılmış ve temsilcimiz Şampiyon Kulüpler Kupası birinci turunda Dinamo Bükreş ile eşleşmişti³⁷.

Türkiye'nin bu adımlarına karşın FIFA başkanı Rodolphe Seeldrayers'in halefi de Türkiye'yi Asya'dan ayırmak istemiyordu. Bu amaçla Arthur Drewry Türkiye'nin Asya kontenjanından Dünya Kupasına katılmasını teklif etmiş hatta 1957'de Jules Rimet bu amaçla bir davet mektubu yolladıysa da Türkiye bu teklifi reddetmişti³⁸.

Türkiye'nin Asya kıtasına dönmeyeceğini uzun süre kabul edemeyen Arthur Drewry'in görevden ayrılmasıyla FIFA, Türkiye'nin UEFA üyeliği üzerindeki çekincesini kaldırmış ve Türkiye 1962'de UEFA'nın tam üyesi olmuştu. Türkiye'nin UEFA zonuna tam üye olmasının, Türk futbolu ve aslına bakılırsa dünya futbolu bakımından belirleyici sonuçları olmuştur.

Türk takımları o dönem Avrupa Kupası (Şampiyon Kulüpler Kupası) sonrasında Fuar Şehirleri Kupası³⁹ ve 1963-64 sezonundan itibaren Kupa

37 "Galatasaray Dinamo'yu 2-1 yendi fakat" *Milliyet Gazetesi* 1 Ekim 1956. s. 6.

38 BCA, 538/2770/20893/1.

39 Fuar Şehirleri Kupası oluşturulma misyonu bakımından ilginç bir organizasyondur. Organizasyon ana amacı, AET'nin Gümrük Birliği ve EFTA'nın kurulması ile başlayan süreçte, fuar ve ticaret şehirleri arasındaki networku futbol vasıtasıyla geliştirmektir. Organizasyon 1955'te tesis edilirken, UEFA'dan bağımsız olarak tesisi edilmişti. İlk organizasyon 1955-58 ikinci organizasyon ise 1958-1960 yılları için tesis edilmiş 1961'den sonra ise organizasyon senelik bir turnuvaya dönüşmüştü. Fuar Şehirleri Kupası bir UEFA organizasyonu olmasa da UEFA yetkililerinin organizasyonu konumundaydı. Örneğin İngiliz futbol adamı, UEFA yürütme kurulu üyesi olan Sir Stanley Ford Rous bu organizasyonun da yönetimini üstlenmekteydi. Bu ikili yapı 1966'a kadar devam etmiş, 1966'da Londra'da toplanan UEFA olağan kongresinde Fuar Şehirleri Kupasının UEFA şemsiyesi altına alınması 11-10 oy çokluğuyla kabul edilmiş ve 1968'de Roma'daki kongrede bu karar onaylanmıştı. *UEFA Direct 5.09 Dergisi*, Geneve 2009. Türkiye'den Fuar Şehirleri Kupası'na katılan takım Altay'dır. Bir fuar şehri olan İzmir'in siyah beyazlı

Galipleri Kupasına⁴⁰ katılma imkânı bulmuştur. Türkiye ilerleyen yıllarda UEFA'nın aktif bir üyesi olarak varlığını devam ettirmiştir. UEFA'nın düzenlediği organizasyonlar dâhilinde, 2000 yılında Galatasaray UEFA Kupası'nı ve UEFA Süper Kupa'yı kazanmıştı. 1996'da Türkiye, ilk kez Avrupa Futbol Şampiyonası'na katılmış aynı turnuvada A Millî Takım, 2000'de ilk kez çeyrek final 2008'de ise ilk kez yarı final oynamıştı. 2023-2024 sezonu sonu itibarıyla, Türkiye UEFA ülke puanı sıralamasında 9. sıradadır⁴¹. Türkiye'den UEFA'nın yönetim kurulunda birçok isim üye olarak görev yapmış ve halen de yapmaktadır⁴².

Sonuç

Kitleleri peşinden sürükleyen ve dünya üzerinde en çok insanın takip ettiği bir oyun olan futbol ülkemizde de en popüler spor konumundadır. Bu spor, milyarlarca dolarlık bir ekonomik pastaya sahip olan bir ekonomik sektör olduğu gibi ve dünya üzerinde politik mücadelenin popüler alandaki sahnelerinden biridir.

Türkiye'nin 2. Dünya Savaşından sonra Avrupa kurumlarına dâhil olmaya çalışmış ve büyük ölçüde başarılı olmuştur. Savaş sonrası dönemde Marshall yardımlarından faydalanan Türkiye, Avrupa Konseyi'ne, NATO'ya, OEEC'ye (OECD) üye olmuş, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile de bu örgüt kurulur kurulmaz ortaklık anlaşması imzalamak için müzakerelere girişmiştir⁴³.

temsilcisi, İzmir'de Roma'ya 3-2 yenilmiş, Roma'daki maç ise 10-1 gibi farklı bir skorla İtalyanlar'ın lehine neticelenmiştir. Bu maç Roma'nın tarihindeki en farklı Avrupa kupası galibiyetidir. Paolo Maresca, *Almanacco Storico Fotografico del Calcio Italiano 1898-2022: La storia del Calcio in Italia: i Campioni, i Club e la Nazionale*, s. 16, Milano 2022.

- 40 1960-1961 sezonunda başlayan Kupa Galipleri Kupasına Türk takımları ilk 3 yıl iştirak etmemişler Türkiye'den Kupa Galipleri Kupasına ilk katılan takım Fenerbahçe'dir. Sarı Lacivertliler, katıldıkları bu ilk sezonda başarılı bir performans sergilemişler ve ilk Turda Romen temsilcisi Petrolul Ploiești'yi 4-1, 0-1 bile toplam 4-2 ile, elemiştiler. 2. turda Kuzey İrlanda Temsilcisi Linfield ile eşleşen Fenerbahçe rakibini 4-1 ve 0-2'lik sonuçlarla saf dışı bırakmıştı. Üçüncü turda MTK Budapeşte ile eşleşen sarı Lacivertliler rakibine Macaristan'da 2-0 mağlup olmuş, Mithat Paşa stadında 3-1'lik galibiyetle toplamda skoru eşitlemişti. Tek maç olarak tarafsız saha olarak seçilen Roma'da oynanan maçta MTK Fenerbahçe'yi yenmiş ve bu sonuçla Fenerbahçe Kupa Galipleri Kupasına çeyrek finalde veda etmişti. Steven Scragg, *A Tournament In Frozen Time The Wonderful Randomness of the European Cup Winners' Cup*, s. 15-35, Durrington 2019.

41 <https://kassiesa.net/uefa/data/method5/crank2024.html>.

42 Servet Yardımcı, 20 üyeli UEFA yönetim kurulunda 2024 itibarıyla görev yapmaktadır. <https://www.uefa.com/about/how-we-work/executive-committee/>.

43 Bu ortaklık 1963'te Ankara Antlaşmasının imzalanmasıyla resmîyete dökülmüştür. Türkiye'nin halen devam eden adaylık sürecinin yasal dayanağı bu antlaşmanın 28.

Türkiye'nin bu dönemde Interlocking Institutions⁴⁴ olarak tabir edilen uluslararası kurumların, Avrupalı unsurlarına entegrasyon çabası sadece siyasi birimlerle sınırlı değildir. Sosyal ve kültürel alanlarda da bu entegrasyon çabası devam etmiştir. Örneğin yayıncılık alanında hizmet veren 1950'de kurulan EBU'ya (The European Broadcasting Union) Türkiye dâhil olmuştur. Türkiye'nin futbolun Avrupa'daki en önemli otoritesi olan UEFA'ya üye olma isteği de bu entegrasyon çabasının bir parçasıdır. Yaklaşık 7 yıl boyunca UEFA'ya üye olmaya çalışan Türkiye, bu konuda FIFA ile mücadele etmiş ve mücadelesinin sonunda 1962'de UEFA'ya tam üye olmuştur.

Türkiye'nin UEFA üyesi olmasının Türk futbolu yanında dünya futbolu açısından da sonuçları olmuştur. Türkiye gerek kulüp gerek milli takımlar düzeyinde sürekli olarak güçlü Avrupalı rakipleriyle eşleşmiş ve 1954-1996 arasındaki süreçte Türkiye hiçbir büyük turnuvaya katılamamıştır. Bu süreçte kulüp takımları da Avrupa kupalarında istenilen başarıyı elde edememiş ve ancak 1980'lerin sonunda Jupp Derwall'in Galatasaray'ın başına gelmesiyle Türk kulüplerinde Avrupa'da başarılı olmak bir temel hedef haline gelmiştir⁴⁵. Buna mukabil evrensel ölçüde düşünülünce Türk futbolu, AFC (Asya Futbol Konfederasyonu) zonunda yer alan ülkeler göre daha büyük gelişim göstermiş ve bunun olumlu sonuçları 1990'lı yıllardan itibaren gözlemlenmiştir. Türk futbolunun en büyük kazancı ise futbolun Avrupa futboluna entegrasyon nedeniyle ekonomik olarak büyümesi ve ülke genelinde önemli bir sektöre dönüşmesidir.

Türkiye'nin UEFA zonuna girmesi Asya'daki futbolunun ise gelişimini sekteye uğratmış, Suudi Arabistan, İran, Japonya, Güney Kore gibi ülkelerde futbol ancak 1980'lerden itibaren geliştiği için Asya futbolu, uzun yıllar boyunca muhtemelen sahip olacağı en güçlü üyeden mahrum kalmıştır.

maddesine dayanmaktadır. İlgili madde üyelik perspektifine şu şekilde olanak sağlamıştır: Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye'ce üstlenilebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler. "Karar sayısı 6/3820" Resmî Gazete, 14 Kasım 1964, s. 1.

44 Lindsay Mayka, *Building Participatory Institutions in Latin America*, s. 268-270, Cambridge 2019.

45 Jupp Derwall'in futbol perspektifi için, Bknz. Yavuz Kocaömer, "Benim Ne İşim Var Burada" *Milliyet Gazetesi Cumartesi Eki*, 10 Nisan 2004, s.16.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

BCA, 30-10-0-0 / Muamelat Genel Müdürlüğü, 144/34/13.

BOA, MF. MKT. 809/26.

BOA, ML. EEM. 1281/24.

BOA, Y.MTV. 313/152.

Gazeteler

“World Cup International”, *Ireland's Saturday Night Gazetesi*, 10 Şubat 1934.

“Football”, *London Daily News*, 27 Ekim 1863.

“Football Association Monday's Council Meeting”, *The Sportsman*, 24 Ağustos 1923.

“International Football”, *Lancashire Evening Post*, 22 Mayıs 1923.

“Egypt and Turkey Admitted to Federation”, *Aberdeen Press and Journal*, 23 Mayıs 1923.

“Galatasaray Dinamo'yu 2-1 yendi fakat”, *Milliyet Gazetesi*, 1 Ekim 1956.

“Karar sayısı 6/3820” *Resmî Gazete*, 14 Kasım 1964.

“Look to Bush For World Soccer” *Derby Evening Telegraph*, 17 Haziran 1954.

Yavuz Kocaömer, “Benim Ne İşim Var Burada” *Milliyet Gazetesi Cumartesi Eki*, 10 Nisan 2004.

Araştırma Eserleri

Albayrak, Neslihan, *Bir Numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen*, s. 41-42, İstanbul 2010.

Clemente, Angelo Lisi, *A History of the World Cup 1930-2006*, Plymouth 2007.

Dinan, Desmond *Avrupa Birliği Tarihi*, İstanbul 2008.

Durupınar, Mehmet, *Beşiktaş Tarihi İlkleriyle Unutulmayanlarıyla Yüzüncü Yılında*, s. 17-18, İstanbul 2002.

Erdoğan, Arıpınar, *Türk Futbol Tarihi 1904-1991*, I, s. 85-93, İstanbul 1992.

Mason, Tony *Association Football and English Society, 1863–1915*, New York 2023.

Mayka, Lindsay, *Building Participatory Institutions in Latin America*, Cambridge 2019.

NATO El Kitabı, NATO Office And Information Press, Brüksel 2001.

Paolo, Maresca, *Almanacco Storico Fotografico del Calcio Italiano 1898-2022: La storia del Calcio in Italia: i Campioni, i Club e la Nazionale*, Milano 2022.

Rohmer, Benoit Florence- Klebes Heinrich, *Avrupa Konseyi Hukuku, Pan-Avrupa Hukuk Alanına Doğru*, Ankara 2005.

Royer Aline, *Avrupa Konseyi Milan'ın Prensipleri*, Ankara 2009

Steven Scragg, *A Tournament In Frozen Time The Wonderful Randomness of the European Cup Winners' Cup*, Durrington 2019.

Şabanoğlu, Melih, *Kuruluş: Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Spor Kulübü'ne Türkiye'de Futbolun Erken Çağı (1904-1907)*, İstanbul 2018.

Şenol, Mehmet- Gökaçtı, Mehmet Ali, *Yüzyılın Öyküsü Galatasaray Spor Kulübü*, s. 24-25, İstanbul 2008.

Tanrıkulu, Altan, *Fenerbahçe Tarihi 1907-2018*, s. 15-16, İstanbul 2018.

Türk, Nedim, *Spor Ansiklopedisi Tercüman Futbol*, II, İstanbul 1981.

UEFA 5.09 Dergisi, S. 85, s.10-11 Geneve 2009.

Yüce, Mehmet, *İstanbul Spor Kulüpleri Tarihi İlk Dönem Kulüpleri*, 1, s. 127-178, İstanbul 2021.

İnternet Kaynakları

http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/mcwc/fifaworldcuppreliminaryhistory_byyear__13876.pdf

<https://kassiesa.net/uefa/data/method5/crank2024.html>

<https://www.uefa.com/about/how-we-work/executive-committee/>

<https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/news/0275-151c4b0fbd9e-b4290f8ef917-1000--vienna-1955-uefa-s-first-general-assembly/>